

Megbecsülni a zenekari létet

„Csak úgy lehet hatékonyan együttműködni egy zenekarral, ha megvan a „kémia”, a kölcsönös tisztelet és az elismerés”. Interjú Héja Domonkossal, a Magyar Rádió Művészeti Együtteseinek (MRME) új főzeneigazgatójával.

Héja Domonkos

Kiss Eszter
Veronika

Hirtelen jött a lehetőség, hogy „visszajöjjen” Magyarországra, vagy erre készült?

– Bizonyos értelemben visszajövök, bizonyos értelemben pedig nem, hiszen a németországi szerződéselem 2029-ig szól. Az új feladatnak, a Magyar Rádió Művészeti Együtteseivel folytatott közös munkának köszönhetően sokkal többet leszek otthon, mint az elmúlt években.

Vagyis tartósan kétlaki életre készül?

– Igen. Sokan így oldják meg, úgyhogy abban bízom, hogy esetemben is működik majd.

Hogyan tudná összefoglalni a különbséget a németországi és a magyarországi zenei, zenekari élet között, beleértve a felkészültséget?

– Nyolcvan jelölt közül, háromfordulós próba után választott engem a Staatstheater Augsburg zenekara, és a Magyar Rádió Művészeti Együtteseinel is a művészek támogatása mellett vállaltam el a főzeneigazgatói szerepet. Mindig azt vallom, hogy csak úgy lehet hatékonyan együttműködni egy zenekarral, ha megvan a „kémia”, a kölcsönös tisztelet és az elismerés. Ennek a talaján jöhet létre egy igazán gyümölcsöző együttműködés. Ha ráérőtetnek egy karmestert egy zenekarra, úgy, hogy a zenekar nem őt szeretné, abból sokkal nehezebben születik jó eredmény, és ritkábban megy gördülékenyen a munka.

Németországban a zenészek szakszervezeti képviselete is sokkal erősebb.

– Ebből is látszik, hogy egy német zenekar minden oldalról védve van, aminek egyébként van árnyoldala is, hiszen éppen ezért az együttes egy kicsit be is van „betonozva”, és megfigyelhető egyfajta elkényelmesedés. Egyfelől azt mondanám, hogy nem feltétlenül baj, ha a zenész egy kicsit azt érzi, hogy nem nyugdíjas állása van, hanem folyamatosan felkészültnek kell lennie, és fejlődnie kell.

Másfelől, egy humánusabb megközelítéssel azt mondanám, hogy ez olyan erős biztonságot ad, ami lehetővé teszi a muzsikuss számára, hogy tervezni tudjon. Itt át is térhetünk a felkészültségre! A német zenekarok nagy része – azért mondjuk ki – felkészült. Nyilván nehéz erről általánosságban beszélni, mert Németországban rengeteg zenekar van. Vannak az úgynevezett „mamut-zenekarok”, mint a lipcseiek, a drezdaiak, a berliniek, a kölniek, amelyek nagyok és drágák, és vannak a kisebb, városi zenekarok: a két irány között pedig óriási különbségeket találunk a felkészültségben. Mindeközben ki lehet mondani: mindenhol adnak arra, hogy minőségi munka szülessen. Magyarországon azért nehezebb a helyzet.

Ez összefügghet esetleg azzal, hogy az anyagi bizonytalanság miatt több „haknit” vállalnak a magyar zenészek vagy egyéb mellékes kereseti forrás után néznek?

– Ez is benne lehet. Azért érdekes ez a jelenség, mert tulajdonképpen sok zenekarnál nem is lenne már szükség erre, mégis így szocializálódtunk. Olyan a kelet-európai mentalitás, hogy az ember néz jobbra-balra, és mindig egy kicsit aggódik, mert megszokta, hogy az a biztos, amit már „megevett”. Zenésznyelvre fordítva: „az a turné biztos, amiről már hazajött.” Mindenki van egy örök bizonytalanság, és ezért próbálnak mindent elvállalni. Ezt nevezzük nálunk, zenészeknél haknizásnak. Azért vállalunk el mindent, hogy megteremthessük azt az anyagi biztonságot, ami Nyugat-Európában már természetes. Véleményem szerint, ha a saját zenekaromnak feladata van, akkor az az első. Kizárólag olyan helyzetben engedélyezett, hogy egy zenész egy másik zenekarban vendégként játsszon, ha az szakmailag előrelépés számára. Ez tényleg mindkét fél számára nyertes helyzet, hiszen a művész olyan tapasztalatot szerezhet, ami a zenekarnak is előnyös. A zenészek egyébként általában pontosan tudják, hogy mikor fér bele a menetrendjükbe egy ilyen típusú „kikacsintás”, hiszen a saját zenekaruk fellépéseivel tisztában vannak. Általában úgy gondolkodunk, hogy nagyon jó, ha van egy biztos bázisunk. Megcsináljuk a kötött feladatainkat, de közben abból indulunk ki, hogy alapvetően szabadon, mindenhol mehetünk – ezzel azért nem teljesen tudok azonosulni. Ott volt például a Covid-időszak. Németországban, a színházban abban az áldásos helyzetben volt részünk, hogy bár kaptuk a fizetésünket, nem volt sok tennivalónk. Természetesen minden nap bent voltam a színházban, készültek online kamarakoncert-felvételek is, de függetlenül a kialakult helyzettől és a munka mennyiségétől megvolt az az anyagi biztonság, hogy a fizetésünket megkapjuk. Azok az emberek, akik a piacról éltek és szabadúszók voltak, ebben a szituációban – a két és fél, három évig tartó lezárások alatt – minden tartalékot feléltek. Nekem is vannak Németországban olyan barátaim, ismerőseim, akik a koronavírus járvány végére ellehetetlenültek, mert egyszerűen nem volt bevételük. Ezért elengedhetetlen megérteni, és

megbecsülni a zenekari létet, mert óriási dolog, ha az embernek van egy biztos bázisa.

Milyen különbségek vannak a tradíciókban a két ország között?

– Egy német zenész merevebb, jobban ragaszkodik a beírt, megbeszélte dolgokhoz, míg a magyar zenész flexibilisebb, sokkal összetettebben tud muzsikálni. Ugyanakkor, ha a német zenészeknek elmondom a próbán, hogyan szeretném kérni a darabot, akkor ezt beírják a kottába, és onnantól kezdve az érvényes. Ha eljön a koncert napja, függetlenül attól, hogy milyen a légnyomás, milyen lábbal keltem fel, magasabb a pulzusom vagy éppen másképp érzem magam, akkor is pont úgy játsszák majd azt a művet, ahogy korábban megbeszéltek. Én viszont azt szeretem, ha a zenekarral úgy lehet muzsikálni, ahogy éppen a pillanat kívánja, és ez egy német zenekarnál borzasztó nehéz. Egy magyar zenekarral össze lehet mosolyogni, és ezt átvitt értelemben és szó szerint is értem.

A Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarának repertoárját illető horizont már most is nagyon széles, van-e olyan terület, amelyre nagyobb hangsúlyt fektetne a jövőben?

– A már meglévő horizonton változtatni nem egyszerű, hiszen a Rádiózenekar tényleg mindent játszik a barokktól kortársig. Ami felé egy kicsit nyitnék, az az utánpótlás kérdése: legyenek fiatalok, egyre több fiatal a komolyzenei koncerteken. Szeretném megtalálni azokat a fórumokat, koncerttípusokat, ahol a gyerekeket a komolyzene szeretetére, az arra való nyitottságra lehet nevelni. Ezzel azt szeretném elérni, hogy hosszú távon biztosítva legyen a közönségünk.

Világviszonylatban lényegében ötven éve terítéken van ez a kérdés.

– Most már tényleg óriási a probléma, hiszen ötven éve nem volt például TikTok, és az ötven évvel ezelőtti viszonyokhoz képest ma olyan dolgokkal kell felvonnunk a versenyt, amelyek akkor még elképzelhetetlenek voltak. Ne felejtjük el, hogy 1974-ben volt az első karmesterverseny, amit Kobayashi megnyert, és akkor ezrek mentek ki az Operaház elé, hogy ünnepeljék a győztest. Akkor még volt a komolyzenének egy nimbusza. Az általam egyébként végtelenül lenézett és – talán mondhatom ezt a szót – gyűlölt kommunizmusnak az egyetlen pozitívuma éppen az volt, hogy a kultúrát megpróbálta valahogy az emberekbe sulykolni. A kórusmozgalom sokkal komolyabb volt, mint ma, és a gyerekeket a Mesélő muzsika koncertjeivel nevelték a hangversenyekre, amelyek nagyon meghatározóak voltak több generáció számára. Gyakorlatilag ezekből az emberekből élünk ma is.

Fontos pillére volt ennek a korszaknak a Kodály nevével fémjelzett iskolai ének-zeneoktatás is.

RÁDIÓZENEKAR

– Sajnos a Kodály-módszert is kezdjük elfelejteni, avítt-nak tartani. Az Augsburgi Színházban van egy ír énekesnő, aki a Kodály-módszer szerint tanult, ő az egyetlen itt, aki tud szolmizálni, és azt mondja, hogy énekesként ez nagymértékben megkönnyíti az életét. A Kodály-módszer legnagyobb erőssége ráadásul nem is az, hogy egy zenész könnyebben boldogul a szólamával, hanem hogy a szó legnemesebb értelmében, van benne egyfajta népnevelő jelleg. Az egyik legfontosabb dolog az, hogy a gyerekek szeressenek énekelni. Ismeretes, hogy a háborúba menetelő katonák is azért énekeltek, mert az éneklés felülírta a félelemérzetüket. Nem véletlen, hogy a gyerek, amikor fél a sötétben, akkor énekelni kezd. Az éneklésnek hihetetlen élettani hatása van. A mai fiatalok készség szinten használják a számítógépet, ami szintén fontos, ahogy a sport is az, de nincs fontosabb annál, mint hogy lelkileg kiegyensúlyozott, egészséges emberekké váljanak. Ehhez manapság három pillér kell. Vitathatatlanul nem boldogulunk el a világban a számítógépes ismeretek nélkül, a testi-lelki egészséghez pedig kell a sport és a kultúra is. Ha a három pillér közül bármelyiket kivesszük, már nem teljes értékű az ember. Az más kérdés, hogy ötven évvel ezelőtt mire és

hogyan használták a kultúrát és a kultúrára nevelést, ennek pozitív hozamát azonban a mai napig érezzük. Nem kell messzire menni, elég, ha megnézzük a közönséget: ők ebből a generációból nőttek ki. Belőlük élünk ma, de már nem sokáig, ezért is fontos, hogy a gyerekeket meg tudjuk szólítani.

A következő évadát voltaképpen készen kapta. Vannak-e tervei már az azt követő, 2026/27-es szezonra?

– A következő évad tervezésében már én is aktívan részt veszek, de ezekről a tervekről még korai lenne beszélni. Nagyon fontosnak tartom az oratorikus műveket, hiszen Magyarországon egyedülálló helyzetben vagyunk: van egy kiváló szimfonikus zenekarunk, egy csodálatos kórusunk és gyermekkarunk. Az oratorikus művek a Magyar Rádió Művészeti Együtteseinek repertoárján eddig is szerepeltek, és ezt az irányt fontosnak érzem a jövőben is ápolni. Terveim között szerepel, hogy családi koncertekre hívjuk azokat, akik nyitottak a komolyzenére. Amikor a szülő vagy nagyszülő a gyermekkel együtt van jelen, és együtt élnek meg a hangverseny varázsát, az a későbbiekben igazi kapcsolódást eredményez a zenekar és a közönsége között.

Új főzeneigazgatójukkal hirdették ki az évadot a Magyar Rádió Művészeti Együttesei

2025. május 1-jével Héja Domonkoszt nevezték ki a Magyar Rádió Művészeti Együttesei (MRME) új főzeneigazgatójának. Az új évad koncertprogramját már ő mutatta be a sajtónak a Dohnányi Ernő Zenei Központban.

„A Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara Magyarország legszebben hangzó zenekara, mely olyan hangzásbéli tradícióval rendelkezik, ami párját ritkítja itthon. Öröm és megtiszteltetés számomra, hogy egy olyan, több mint 80 éves múlttal rendelkező együttes élére állhatok, melyet szakmailag nagyra tartok” – fogalmazott Héja Domonkos. A 2025-26-os évad repertoárjának kiemelt vendégművészei között találkozhatunk Erik Bosgraaf furulyaművésszel, aki barokk műsorral érkezik Budapestre, Howard Williams brit karmesterrel, aki angol estet dirigál, az együttes olasz származású vezető karmestere, Riccardo Frizza pedig többek között Mahler, Bartók, Brahms és Liszt műveit vezényli majd.

Kovács János karmester is dirigálja majd a zenekart, irányításával Wagner Wesendonck-dalcklusát hallhatjuk Schöck Atala közreműködésével, illetve Brückner nagyszabású 8. szimfóniáját. Sibelius Finlandiájával, Dvořák Hegedűversenyével és Csajkovszkij 4. szimfóniájával érkezik az együtteshez Delyana Lazarova karmesternő és a Dvořák-mű szölistája, a kiváló fiatal hegedűművész, Lilia Pocitari.

A jövő évadban ünnepli alapításának 75. évfordulóját a Magyar Rádió Énekkara, amely ebből az alkalomból Jubileumi Oratóriumbérlettel várja a közönséget, a bérlet hangversenyein Mendelssohn Paulus oratóriuma, Liszt Krisztus oratóriuma, és két kortárs magyar zeneszerző műve szerepel, Gyöngyösi Levente Karácsonyi oratóriuma és Kurtág György Colindá-Baladá-ja. A következő évadban debütál az Ifjúsági bérlet is, amelyet az előző évek ingyenes koncertjei vezettek be a köztudatba, és juttatták el a komolyzenét több ezer diáknak. Ennek a sorozatnak a Dohnányi Ernő Zenei Központ ad otthont. Folytatódnak a szórákkoztató gyerekkoncertek is, a Mikulás, a Farsang és az Anyák napja alkalmából összeállított tematikus műsorok, amelyeken a Gyermekkórus énekel majd.

Héja Domonkos Liszt-díjas, Gundel Művészeti díjas és Junior Prima Zeneművészeti díjas karmester gyakori vendégművésze többek között a Kassai Állami Filharmóniának, a Macedón Filharmonikus Zenekarnak, a Tokyo City Philharmonic Orchestrának, valamint a berlini Deutsches Symphonische Orchesternek, illetve az MDR Szimfonikus Zenekarának. 2005-től 2012-ig a Chemnitz-i Opera első karmestere volt, ahol klasszikus operadarabok nagy sikerű koncertjein vezényelt. 2011 és 2013 között a Magyar Állami Operaház főzeneigazgatójaként és vezető karmestereként dolgozott, 2015-ben a Staats Theater Augsburg főzeneigazgatójává nevezték ki.